

Na trvalou paměť Františku Šikulovi a jeho druhům za záchranu Kníničské přehrady v dubnu 1945

Tato historická zkratka o událostech na Kníničské přehradě ve dnech osvobozování Brna v dubnu 1945 je sepsána na základě úřední zprávy hrázného přehrady Františka Šikuly ze dne 5. června 1945. Postihuje události v období od 1. dubna do 9. května 1945.

Tání sněhu a jarní deště v březnu 1945 zvedly hladinu přehradního jezera na kótu (nadmořskou výšku) 230,6 m. Vzhledem k vítěznému postupu sovětských vojsk od Bratislavy přes Lanžhot k Brnu hrozilo obcím pod přehradou velké nebezpečí záplavy, kdyby se Němci rozhodli přehradu zničit a oddálit neodvratný konec Schörnerových vojsk v tomto prostoru.

S. Šikula po poradě se svými českými nadřízenými začal proto tajně vypouštět vodu z jezera tak, aby snižování hladiny se jevilo jako přirozené a nebyl odhalen jeho sabotážní charakter.

13. dubna 1945 dostal s. Šikula telefonický rozkaz odstranit z minových potrubí v pilířích přehradní zdi betonové zátky a pískem naplněné potrubí vyčistit tlakovou vodou. V minových potrubích ale žádný písek nebyl (sabotáž s. Šikuly z roku 1941) a kamenné zátky byly dokonale zabetonovány.

15. dubna 1945 přijelo na přehradu německé strážní družstvo s velitelem a ubytovali se v kanceláři správní budovy.

V 11 hodin téhož dne dva němečtí důstojníci prošli celým areálem přehrady a nařídili snížit hladinu až na 219,0 m. Z tohoto rozkazu jasně vyplýval úmysl umožnit potřebné minovací práce a provést ženižní destrukci přehrady i elektrárny.

S. Šikula vysvětlil situaci všem zaměstnancům přehrady. Práce na uvolnění minových potrubí fingovali a snažili se oklamat příslušníky strážního družstva.

17. dubna dostal s. Šikula ze Západosmoravských elektráren telefonicky zprávu, že Brno je prohlášeno za nehájené město. Strážní družstvo opustilo přehradu a hlídky převzali protektorátní četníci.

19. dubna přijeli opět výše zmínění němečtí důstojníci. Prověřili si snižování hladiny jezera. Pokud šlo o postup prací na uvolňování minového potrubí, zdůvodnil s. Šikula malé výsledky hloubkovými nálety protivníka, které práci často přerušovaly.

Hladina jezera byla v to době na kótě 223,0 m, při které nebezpečí záplavy bylo již podstatně menší. Přes další rozkaz snížit hladinu na 219,0 m bylo provedeno další vypouštění vody jen do výšky 222,0 m s odůvodněním nutného chodu elektrárny a potřeby vody v případě lesních požárů kolem přehrady.

24. dubna se rozmístily kolem přehrady baterie protitankových děl a protiletadlových kanonů. Příslušníci těchto baterií obsadili správní budovu, elektrárnu i protiletadlový kryt. Telefonické spojení s Brnem bylo přerušeno.

25. dubna od časného rána začalo nepřetržité letecké bombardování a ostřelování ustupujících německých vojsk. Elektrické vedení bylo rozbito, elektrárnu bylo nutno zastavit. Němci vyhnali s. Šikulu i s rodinou z krytu, potom i ze sklepa správní budovy. Všichni zaměstnanci i mnozí občané z bombardovaných Kníniček přes které také ustupovaly německé kolony se ukryli do revizní štolky v přehradní zdi.

26. dubna, kdy sovětská vojska osvobodila Brno, sílily letecké a dělostřelecké přepady. Asi v 17 hodin přijel v autě důstojník SS a asi třicet vojáků SS na třech nákladních autech. Vojáci začali vytrhávat dlažbu nad třemi přepady koruny hráze na mostovce a nad každým přepadem zadláždili tři velké protitankové miny. Přes zaminované pole navalili velký stožár elektrického vedení.

Němci odjeli k hradu Veveří, kde zničili zcela nový železobetonový most přes jezero. Na přehradu se již nevrátili. Před tím zničili již mosty v Bystrci, Jundrově a betonovou lávku nad jezem v Kamenném Mlýně (Pisárkách).

S. Šikula přestěhoval rodinu a všechny ostatní, dosud ukryté v kontrolní štole přehradní zdi do elektrárny pod generátor. Po s. Strakovi chtěl poslat hlášení s. Krystkovi do Bystrce, který byl ve spojení s partyzány. Dům s. Krystka však byl již zničen bombardováním.

Aby sovětské tanky nenajely na miny, hlídkovali zaměstnanci přehrady a Kníničtí občané ve dne i v noci za strojovnou, s cílem převést sovětské vojáky štolou na druhý břeh.

Kontrast nemilosrdné a kruté válečné litice a nesmrtelné životnosti přírody a člověka nejdrastičtěji ilustruje tato příhoda: rozvodný elektrárny V. Čermák přivezl svou manželku na přehradu v dětském kočárku, krátce poté, co v dosavadním bytě porodila své třetí dítě.

27. dubna asi ve 14 hodin se k přehradě proplížil s. Dolníček z Bystrce se zprávou, že v Bystrci jsou již sověšší vojáci a chtějí vědět, jaká je situace na přehradě. S. Šikula přesně informoval s. Dolníčka o situaci, který se vydal na zpáteční cestu. Z obavy, zda s. Dolníček včas předá hlášení sovětským jednotkám, chtěl s. Šikula sám projít do Bystrce. Nad ním explodovaly sovětské šrapnely a zpozorovali jej také Němci z protějšího břehu. Zahájili po něm palbu a jedna střela jej zasáhla do zad asi dva centimetry od páteře. Silně krvácel, na pravou nohu nemohl stoupnout a tak s bolestivým plížením se dostal zpět do přehradní štolu. Tam jej ošetřili sourozenci Balíkové. Takto musel ležet pod generátorem, kde byli ukryti i ostatní. Asi za hodinu mu přišla hlídka ohlásit, že na pravém břehu přehrady se objevili sověšší vojáci i se s. Dolníčkem, ale museli se krýt před palbou německých kulometů. Střelba trvala celou noc a celý další den.

28. dubna zpozorovali dalekohledem sovětské vojáky i na Mniší hoře.

29. dubna v noci zahájilo sovětské dělostřelectvo a tanky palbu na německé baterie kolem přehrady. Přehrada i elektrárna byly v ohni tohoto přepadu. K ránu se objevily – kryty křovím na pravém břehu – první jednotky Rudé armády a prošly pod vedením přehradní hlídky štolou. S. Straka přivedl první dva rudoarmějce pod generátor za zraněným s. Šikulou. O zaminování přehrady byli již informováni. Zajistili také odbornější ošetření s. Šikuly dvěma zdravotníky.

Štolou pak prošlo značné množství rudoarmějců, kteří postupně očistili budovy, kryty a okolí od Němců.

S. Šikula přesně informoval velitele čety o zaminování přehrady. Odstranění min a stožárů vysokého napětí trvalo asi 1 hodinu. S. Šikula za pomocní zdravotníků vystoupil také na volný prostor a viděl nejen zajímání posledních Němců, ale především vítěznou cestu sovětských tanků po přehradní komunikaci.

Prostor přehrady byl však ostřelován až do 7. května německými dělostřeleckými bateriemi a minomety, zakopanými v okolí Kuřimi a Čebína.

Škody na přehradě a elektrárně byly značné, avšak podstata díla zůstala nepoškozena. Po nejnutnějších opravách mohla elektrárna již 17. 5. 1945 zahájit provoz.

Odborného lékařského ošetření se s. Šikulovi dostalo od sovětského a později rumunského lékaře na ošetřovně v Kníničkách. Rána se brzy zacelila a s. Šikula mohl se neprodleně ujmout všech prací a oprav, spojených s jeho funkcí hlavního hrázného na přehradě.

Příběh snad zní příliš prozaicky a faktograficky. Vlastní zpráva s. Šikuly (v archivu ZO ČSPB č. 12 v Brně-Komíně) je ještě konkrétnější a podrobnější.

Nám však jde o jediné: o lidský a morální profil člověka, jeho antifašistický a vlastenecký postoj po dobu celé okupace, o jeho prosté hrdinství a spolupráci s ostatními zaměstnanci přehrady a Kníničskými občany. Všichni si jistě v pravý okamžik uvědomili společné nebezpečí, riziko nesmírně hospodářské škody i osvobozovací úlohu sovětské armády. A učinili pro to vše, co bylo v jejich silách a možnostech.

Na trvalou památku s. Františka Šikuly a jeho druhů byla na levém břehu přehrady odhalena v květnu 1976 z iniciativy ZO ČSPB č. 12 Brno-Komín a materiální péčí n.p. Povodí Moravy pamětní deska.

Za svou odvahu a statečnost i za svou partyzánskou činnost v letech 1939–1945 byl František Šikula vyznamenán Čs. válečným křížem 1939.

František Šikula
hrázný Kníničské přehrady
(nar. 26. února 1894, zemřel 16. ledna 1971)

Podle úřední zprávy Františka Šikuly a jiných pramenů a informací volně zpracoval
Prof. Ing. Dr. Bedřich Chrastil, Brno, 24. května 1979

Zdroj: Svaz protifašistických bojovníků v Brně, 12. základní organizace Brno-Komín

Přepis do elektronického dokumentu byl proveden v původním znění bez jazykových úprav
Brno 2014

Slavnostní odhalení pamětní desky v květnu 1976

Pamětní deska u hráze Brněnské přehrady